

תדע שהניח מה של מעלן וירד בשלמטן שנאמר ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם.

וכן מצינו שאמרו חז"ל (עין במ"ד פ"ה, ד) צדק צדק תרדוף - אם יש דין למטה אין דין למעלה, שיסוד הדברים שהלמטה עם הלמעלה מתאימים וע"ז בהתאמה גמורה. ואמרו (עין ברכות ו.) כשם שישראל מניחין תפילין למטה כך הקב"ה מניחין למעלה, חז"ל מגלים לנו שכן הוא, שתפילין שלמטה מכוונין כלפי תפילין שלמעלה, וכשאדם מניח תפילין שלמטה הרי הוא מהלך אחר השכינה ומתאים עמה שזה בשהו. ואמרו (עין בנפיה"ח ש"א פ"ו בשם מדדש) ה' צלך - מה הצל הזה כשאדם מראה לו אצבע אף הוא מראה לו אצבע, מראה לו יד אף הוא מראה כנגדו, כך אמר דוד ה' צלך, איך זה מתאים - אין לנו מושג כלל, אבל ודאי שכן הוא, ותפילין שלמטה מכוונים נגד תפילין שלמעלה, והוא בגדר הציוד של התחלה.

מצות האכלתם אותו בחפזו"ק הוא שימחר באכילתו, מהירות גופנית פשוטה, שהגוף יחפז ויזדרז בכל אבריו, ובה מקיים המצוה של בחפזו שכינה"ה חפזו הגוף שלנו זהו ה"בחפזו שכינה"ה שלמטה; איך זה מתאים - זהו כמו כל מעשה המצות, וכמו שאמרו חז"ל (שם) אתה בסממניך ואני בכבודי, שתכלת וארגמן שלמטה הוא בנגד כבוד ה' למעלה, והדברים ק"ו, ומה עצי שטים עומדים הם מתאימים לשרפים עומדים ממעל לו ועוד חשובים יותר, ק"ו לחפזו האדם שהוא ודאי חשוב יותר מעצי שטים עומדים.

ויצא לנו מזה שהמצוה של בחפזו שכינה אינו ענין של סודות עליונים שצריך לכונן בשעת אכילת פסח, אלא שהיא מצות עשה על כל איש מישראל, למעשה פשוטה של בחפזו הגוף, והוא קיום המצוה של בחפזו שכינה; ובאמת שיסוד זה הוא גם בכל התורה כולה שצריך להיות בחפזו שכינה וכמו שנתבאר לנו שבעל הבית דוחק.

על איש משכיל להתבונן בהתבדל שבין מעשה בחפזו חריזות לבלתי חריזות וחפזו, שמעשה בחפזו חריזות הרי הוא כמו עצי שטים עומדים שמוה משיג לכל השראת השכינה, כן מחפזו הגוף שלמטה הוא זוכה לה"התהלהכתי בתוכם"ה שלמעלה, לסייל עם השכינה כביכול יד אל יד, והאם אין כדאי לו לאדם להקדיש כל כוחות נפשו לעבד בעבודת פרך להגיע למדת חריזות, לזכות ממרוצתו המהירה ללימוד התורה הלמטה, לה"התהלהכתי בתוכם"ה של למעלה, לטייל עמו כביכול.

וקודם שנכנסו לשער ה' והוא אומרם ז"ל וגאלם מיד, (כן גירסת הרמב"ם רפ"ח מהל' חמץ ומצה).

הרי לפנינו מפעלות תמים דעים, שמה שלא יכלו להתמהמה הוא מאחר שלא עיבלו עדיין את התורה, וכבר נתבאר שכל זה בגלל הנקודה הפנימית שקנו ישראל בעת מעמד הר סיני, ושארר השי"ת אנכי ה' אלקיך, ונקודה זו קבועה כיתד בל תמוט בכל אחד מישראל ואפילו הגרוע ביותר, לפי שהיא בבחינת כתר כמ"ש בויח"ק (ח"ג - רנ"ו, ב') פקודא קדמאה אנכי מסטרא דכתר דאיהו נתיב לא ידעו עיט (איוב כ"ח, ז') (ובתרגום שם אילן חיי דלא חכמיה ס"מ) והיינו שאין לס"מ שליטה בה לפגמה, ומוצאה משער ה' כמ"ש (תיקוני זוהר ס"ח, ב') כתר עליון דא איהו שלימו דחמשין שערי בינה, ועליה אתמר נתיב לא ידעו עיט.

נמצא כי רק בקבלת התורה וכו ישראל לנקודה זו שהיא משער ה', וכמילא לא יכלו במצרים להמתין אפילו רגע כמימריה לפי שהיו חלילה שוקעים בטומאת מצרים, וזה שאנו אומרים בהגדה של פסח: ואילו לא הוציא הקב"ה את אבותינו ממצרים הרי אנו ובנינו ובני בנינו משועבדים היינו לפרעה במצרים. היינו שמבחינה רוחנית לא היו ראויים כלל לגאולה, ולפיכך לא יכלו ישראל להעלות את בחינה זו, בעוד שבגלות האחרון יכנסו גם לבחינה זו כדי להעלותה ואז ספו תמו בחינות הטומאה.

ובאופן אחר נראה לבאר, כי מאחר שיצאת בחפזו בגלל הסכנה של טומאת מצרים א"כ חייב אתה לזכור תמיד שעליך לצאת מכל דבר טומאה וסיאוב ולהכנס אל הקדושה, שהרי השי"ת הוציאך בחפזו מתוך חשש של השתקעות בטומאת מצרים, ולפיכך שומה עליך תמיד להשתדל לברוח מהרע ולהתדבק בטוב כל הימים.

במאמרים הקודמים הבאנו דברי המכילתא בענין ואכלתם אותו בחפזו אבא חנן משום ר' אלעזר אימר זה חפזו שכינה, ואע"פ שאין רא"י לדבר כך לדבר, קול דודי הנה זה בא"י וגו', הנה המצוה של ואכלתם אותו בחפזו"ק היא מצוה לעשות מעשה המצוה של אכילת פסח במהירות גדולה, וחז"ל ירשה לאכול בחפזו שכינה"ה, וראוי להבין מהי הלמעשה שיעשה אדם אכול בחפזו שכינה.

אמרו חז"ל (בשמ"ר פ' לג), ויקחו לי תרומה ר' ברכי' פתח כי כל שמנים ובארץ (דה"א כט, יא), אתה מוצא כל מה שברא הקב"ה למעלה ברא מטה, למעלה זבול תרפול וכו' למטה או אמר שלמה ה' אמר לשכח בערפול נה בניתי בית זבול לך (מ"א ה, יג), למעלה שרפים עומדים ממעל לו (ישעי' ב) למטה עצי שטים עומדים, למעלה כרובים שנא' וכו' למטה ויהיו כרובים וכו', למעלה יהי רקיע למטה והבדילה הפרוכת לכם וכו' (שמות כו, ג), למעלה גוטה שמים כיריעה (תהלים קד, ב) למטה עשר יריעות, למעלה תורא עמי' שרא (דניאל ב, כב) למטה שמן זית כתית למאור, ולכאורה איוה מניח הוא עמידת עצי שטים לעמידת שרפים שאינם במושג עמידה שלנו כלל, ויהי התיחסות הוא ביניהם? אכן אין לנו בזה שום תבונה, אבל כיון שחז"ל ק"ו השוו את ה"למטה" לה"למעלה" ואמרו שכל מה שיש למעלה יש למטה, ואי שכן הוא שהלמטה מתאים להלמעלה, שרפים עומדים ממעל לו הן הן עצי שטים שלמטה, ש"העצי שטים" הן ה"שרפים" שלמטה, אנו כאן בעולם למעשה אין לנו עסק כלל בה"למעלה", אין לנו עסק בשרפים עומדים ממעל לו, כאן צריכים אנו לידע אך ורק מעצי שטים עומדים; ואיך הם מסתנים כלפי שרפים עומדים ממעל לו - זה אין נוגע לנו, אבל כך הם הדברים הלמטה מתאים ומכוון היטב כלפי הלמעלה, והחובת הלבבות מביא על ענין זה ציור מתנעת השמש שהלכת בגלגל מילין הרבה ועל הארץ אין ניכר כי ש אמה אחת.

כל ענין למעלה ולמטה הוא סוד, וכמו שאין לנו מושג בהלמעלה כך אין לנו מושג בהלמטה, חדיבים אנו לקבל דברים אלו כצורתן שהן כולן סוד בלי שיהי' למושגינן תפיסה בהם אף במקצת, ואין אנו יודעים כלל מי הוא נביב יותר הלמעלה או הלמטה; ובאמת אמרו חז"ל שאדרבא הלמטה חביב תר כמו שסימו שם, ולא עוד אלא שחביבים כל מה שלמטה משלמעלה.

2 באר משה

אמר הכתוב: ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים וגו' ולא יכלו להתמהמה. מה עלינו לבאר בארוכה למה ועל מה "לא יכלו להתמהמה", כי אף שכבר ידענו יצאה מה שכתב ה"אור החיים" (שמות) בפסוק: וארד להצילו מיד מצרים (עין שם שמות מאמר גלות מצרים) אמנם כאן מהראוי להביאו בשלימות. וז"ל: ואומר להעלותו מן הארץ היא, פירוש, כשיגיע זמן הגאולה מכאן י"ב חודש אעלה אותו מן הארץ וגו', לבל יתעכב שם עוד אפילו בלא עינוי, עם שלא העלה אותם תיכף ומיד, הוא לצד שעדיין לא הגיע זמן הגאולה אשר ב' ה' וכו', וא"ת ומה בכך אם היה ה' גואל אותם קודם זמן זה, עוד למה ה' ציאים בויבולא בתרייתא, בזמן שאם היו מתעכבים קצת היו נלכדים, עד שהוצרך לה, ולא יכלו להתמהמה, והיה לו להוציאם בזמן מורוה, הנה למה שקדם לנו כי קר הגלות הוא לברר הניצוצות שנטמעו בנ' שערי טומאה וכו', כי אם היה ציאים קודם זה היו מפסידים ברור החלק ההוא וכו', ולצד שישראל לא נכנסו שיערי טומאה לברר אותו, לא השיגו בחינת הקדש שכנגדו, והבטיחנו כי לעתיד זא ישיפיע בנו א"ל עליון תורת חיים שבשער החמישים, והשגתו הוא באמצעות ליות, ובפרט בגלות האחרון אנו משיגים הדבר, וטעם שנכתבו ישראל במצרים ירור שער ה' לצד שלא היו בני תורה, מה שאין כן דורות האחרונים באמצעות יתם ישיגו ליכנס לשער ה' ולהוציא בלעז מפיו, ואז ספו תמו בחינות הטומאה, עתה כל שהיה ה' מוציא ישראל קודם זמן כל שהוא היו ממעטים הברור והיו ממעטים במושג, ולזה הוציאים בנקודה האחרונה של מ"ט (שערי טומאה)